

## QO'YLARNING FIZIOLOGIK KO'RSATKICHLARIGA MIKROELEMENTLARNING TA'SIRI

<sup>1</sup>Ochilova P., <sup>2</sup>Abduvaxobova M. <sup>3</sup>Rajabov A.I.

<sup>1</sup>magistr, <sup>2</sup>bakalavr, <sup>3</sup>ilmiy rahbar Sh. Rashidov nomidagi Samarqand Davlat universiteti, Samarqand sh.

**Annotasiya:** *Qo'ychilik chorvachilikning rivojlanib borayotgan sohasidir. Ushbu maqolada qo'ylar ozuqasi tarkibida J (yod) mikroelementlarini qo'shish orqali, ularning yurak-qon tomir, ovqat hazm qilish va asab tizimlarining funksiyalariga, ichki sekretiya bezlari va organizmdagi metabolik jarayonlarga har tomonlama ta'siri aniqlandi, mahsuldorligini oshirishi bo'yicha tadqiqot natijalari bayon etildi.*

**Kalit so'zlar:** mikroelement, gemoglobin, leykosit, gormon, ferment, vitamin.

**Annotation:** *Sheep breeding is a growing branch of animal husbandry. In this article, by adding J (iodine) micronutrients to the diet of sheep, their comprehensive effect on the functions of the cardiovascular, digestive and nervous systems, endocrine glands and metabolic processes in the body was determined. The results of the study on increasing productivity were presented.*

**Аннотация:** *Овцеводство – развивающаяся отрасль животноводства. В данной статье при добавлении микроэлементов J (йода) в комбикорма для овец выявлено их комплексное влияние на функции сердечно-сосудистой, пищеварительной и нервной систем, желез внутренней секреции и обменные процессы в организме, для повышения продуктивности приведены результаты исследования.*

**Kirish.** Chorva mollarini sog'lomlashtirish yo'li bilan tuyoq sonini saqlash va uni oshirish, aholini go'sht, sifatli teri, jun mahsulotlari bilan ta'minlash, kiyim-kechak, poyafzal ishlab chiqarish uchun esa mahsulotlarini ko'paytirish kabi masalalami hal qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Qo'ychilikni rivojlantirish istiqbollari qatoriga ishlab chiqarish texnologiyasini takomillashtirish, qo'ylarni ilmiy jihatdan asoslangan uslubda oziqlantirish, ularni har xil kasalliklardan muhofaza qilish kiradi. Qo'ychilikni rivojlantirishda mikroelementlarning faol roli ham kattadir. Ular gormonlar, fermentlar va ba'zi vitaminlarning bir qismi bo'lgan yoki ularni faollashtiradigan biologik katalizatorlar sifatida ishlaydi. Mikroelementlar hayvonning o'sishiga, rivojlanishiga, mahsuldorligiga, uning ko'payish qobiliyatiga va chidamliligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Yuqori biologik faollikka ega mikroelementlardan biri yoddir. U ferment hosil bo'lish jarayonlarida ishtirok etadi, tananing mudofaa reaksiyalarini qo'llab-quvvatlaydi, yangi hujayralar shakllanishini tezlashtiradi, urug'lantirish va homilalik rivojlanish jarayonlariga ijobiy ta'sir qiladi va hayvonlarning o'sishini tezlashtiradi. O'zbekiston Respublikasining "2017-yil 16-martdagi PQ-2841-son "Chorvachilikda iqtisodiy islohatlarni chuqurlashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risidagi va 2018-yil 3-martdagi "Charm-poyabzal va mo'ynachilik sohalarini rivojlantirish va eksport salohiyatini oshirishni

yanada rag'batlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3693 sonli qarorlari hamda mazkur faoliyatga tegishli me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda ushbu maqoladagi ma'lumotlar ma'lum darajada xizmat qiladi.

**Tadqiqot natijalari.** Qo'ylar ozuqasiga KJ qo'shib berish orqali qoni tarkibida leykositlar miqdorining ortishiga sabab bo'ldi. Qo'ylar qoni tarkibidagi leykositlar miqdori Goryayev sanoq turida tahlil qilindi va quyidagi natijalar olindi:

## 1-jadval

### Qo'ylar qonining morfologik parametrlari ( $\bar{X} \pm S_x$ ; $n = 5$ )

| Ko'rsatkichlar                    | GURUHLAR                |                            |                         |                            |                         |                            |                         |                            |
|-----------------------------------|-------------------------|----------------------------|-------------------------|----------------------------|-------------------------|----------------------------|-------------------------|----------------------------|
|                                   | I (Nazorat)             |                            | II KJ                   |                            | III KJ                  |                            | IV KJ                   |                            |
|                                   | Tajribaning boshlanishi | Tajribaning oxiri (30 kun) | Tajribaning boshlanishi | Tajribaning oxiri (30 kun) | Tajribaning boshlanishi | Tajribaning oxiri (30 kun) | Tajribaning boshlanishi | Tajribaning oxiri (30 kun) |
| Leykositlar ( $\times 10^9 / l$ ) | $6,3 \pm 0,10$          | $6,49 \pm 0,09$            | $6,20 \pm 0,10$         | $6,76 \pm 0,06$            | $6,34 \pm 0,13$         | $6,81 \pm 0,10$            | $6,44 \pm 0,15$         | $6,82 \pm 0,08$            |

Izoh: \* –  $R < 0.05$ ; \*\* –  $P < 0.01$

1-jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, nazorat guruhida leykositlar soni faqat 0,19 ming; 3 % ga oshgan bo'lsa, ratsioni tarkibida KJ tuzi bo'lgan II, III va IV guruh tajriba qo'ylarda bu ko'rsatkichdan ancha yuqoriroq, ya'ni o'zaro mos holda: II guruhda 0,56 ming; 9 % ga oshgan bo'lsa, III guruhda, 0,47 ming; 7,4 % ga va IV guruh quyonlarda esa bu ko'rsatkichlar 0,38 ming; 5,9 % ga ortgani ma'lum bo'ldi. Tajribaning II guruhida ko'rinib turibdiki, KJ qo'shib berilganda leykositlar miqdori ortib bordi. Leykositlar o'rtacha o'sish ko'rsatkichi tajriba guruhlarida 0,47 ming; 7,4% ga ega bo'ldi.

**Xulosa.** Organizmning har bir holati ma'lum belgilar bilan birga keladi. Shu munosabat bilan hayvonlarning umumiy fiziologik holatini o'rganish tananing eng muhim funksiyalarini o'rganish umumiy tizimidagi birinchi va zaruriy bo'g'in hisoblanadi Organizmning fiziologik funksiyalarning o'zgarishi doimiy ravishda mikroelementlar miqdoriga ham bog'liq bo'ladi.

Qo'ylar KJ qo'shib berilganda leykositlar miqdori ortib bordi. Leykositlar o'rtacha o'sish ko'rsatkichi tajriba guruhlarida 0,47 ming; 7,4% ga ega bo'ldi.

Xulosa qilib aytilganida hayvonlarga yod bilan boyitilgan mahsulotlardan berish fiziologik jarayonlarga ta'siri ko'p qirrali ekanligini ko'rsatdi: qisqasi, qon **leykositlari** ishlab chiqarish funksiyasini oshiradi.

**Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. Воробьев В.И. Поиски научно-обоснованных критериев дефицита микроэлементов в организме животных / В.И. Воробьев, Д.В. Воробьев // Естественные науки. Астрахань. №3 (48). – 2014 – С. 80-85.
2. Вершинина И.М. Макро и микроэлементы в рационе домашних животных. 2019.
3. Ковалев С.П. Микроэлементозы сельскохозяйственных животных : учебное пособие / С.П. Ковалев, А.П. Курдеко, Г.Г. Щербаков [и др.]; Под ред. С.П. Ковалева. – Санкт-Петербург: Издательство ФГБОУ ВО «СПбГАВМ», 2013. – 132 с.
4. lex.uz